

CHEIKH ANTA DIOP (1923-1986) I LA HISTÒRIA AFRICANA

La publicació l'any 1954 de *Nacions negres i cultura* de l'historiador i egipciòleg Cheikh Anta Diop, assenyalà el naixement d'una historiografia purament africana i més enllà que les seves tesis puguin haver estat més o menys desacreditades per l'acadèmia, va obrir un camp historiogràfic molt significatiu que no es pot continuar ignorant o acusant de 'ressentiment' antioccidental. El subtítol del llibre de Cheikh Anta Diop ho diu ben clar, el seu àmbit d'estudi va: «De l'Antiguitat negra egípcia als problemes culturals de l'Àfrica d'avui».

Per a Cheikh Anta Diop la història de l'Àfrica, bastida pels blancs, consisteix en una pura eina ideològica més dels colonitzadors que, amb tota mala fe, pretenen donar una respectabilitat 'científica' a preses de decisió prèvies i clarament racistes. La tesi central del llibre de Cheikh Anta Diop és clara: els faraons eren negres i la cultura de l'Egipte antic era africana. Aquesta tesi és perfectament plausible almenys per a llargs períodes de la història egípcia. De fet, els historiadors grecs antics no tenien res contra la tesi d'un Egipte negre. Heròdot i Diòdor de Sicília especialment ja ho havien dit o ho havien deixat entendre. I el mateix comte de Volney (1757-1820), tan interessant com dissortadament poc llegit, havia assumit la negritud egípcia sense problemes. Però Champollion i Maspero, al cap i a fi agents napoleònics, 'necessitaven' un Egipte blanc per justificar una concepció del món francament imperialista i el van 'emblanquinar' sense complexos per dominar millor les ments dels colonitzats fent-los sentir inferiors. Champollion, refutant l'il·lustrat Volney, fins i tot va arribar a escriure a *L'Égypte ancien* que no n'havia

prou amb tenir la pell negra i els cabells ondulats per ser negre... La tasca de Cheikh Anta Diop, en aquest context, és la reconstrucció de la genealogia africana de l'antic Egipte, posant en qüestió els tòpic semític i blanc produït sota el romanticisme. A tal efecte treballà sobre els sistemes de parentiu, estudià el lèxic egipci antic, i fins i tot estudià l'epidermis de les mòmies conservades al Louvre i al museu d'El Caire.

Va crear un laboratori de recerca a la universitat de Dakar i, convidat per la UNESCO a un col·loqui a El Caire l'any 1974, va moure un enrenou considerable, però Cheikh Anta Diop mai no aconseguí reunir un tribunal de tesi en una universitat europea. A França en particular, però en general a les acadèmies europees, criticar Champollion (ni més ni menys que el pare de l'egiptologia!) era del tot inacceptable. Per dir-ho en les seves pròpies paraules:

«Per tractar avui sobre la qüestió de la raça egípcia ens hem vist obligats a desenterrar vells textos que al seu temps foren cèlebres però que avui han arribat a ser quasi anònims. Les alteracions [introduïdes per] Champollion mostren com n'és de difícil provar el contrari de la realitat i continuar essent intel·ligible. Allí on nosaltres esperàvem una refutació lògica, objectiva, només hem trobat el mot ja tòpic 'inadmissible', que no és sinònim de demostració (...) Amb l'ajut de l'imperialisme cada cop es feia més 'inadmissible' continuar acceptant la tesi fins llavors evident d'un origen negre».

Convé situar els rebuig a l'obra de Cheikh Anta Diop en un context acadèmic que era (i encara és segurament) el de pensadors com Hegel que a *La raó en la història*

(1822-1830) havia desenvolupat el tòpic del negre que concep el món com a «màgic» i té una relació «fetitxista» amb l'entorn natural. El suposat país de la infància no pot tenir avantpassats gloriosos, simplement. L'Àfrica hegeliana: «més enllà de la història conscient, està embolicada en el color negre de la nit» i no hi ha res a fer, perquè, a més, els africans «en no tenir consciència de la immortalitat de l'ànima», tampoc poden tenir-ne de la immortalitat de l'home.

Posades les coses així, més enllà de si Cheikh Anta Diop tenia raó o no en el tema dels faraons egipcis, la seva obra va resultar un símbol de resistència en la lluita per bastir una història alternativa, perquè, a més, tenia la capacitat de posar nerviosos els colonitzadors. Traduït als Estats Units, ha estat un historiador de referència en la teoria postcolonial i va mostrar una manera diferent de tractar la història africana, sense complex d'inferioritat. La tesi de Cheikh Anta Diop es troba en la base de la concepció dinàmica i problematitzadora de la història, que els estudis postcolonials han reivindicat com un dels nuclis del seu moviment alternatiu. La seva visió polèmica i ideològica de la història desborda sovint el camp científic, però ha nodrit la reivindicació identitària de les darreres fornades d'humanistes africans.